

VERENIGING
"ORDE DER VERDRAAGZAMEN"

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 58 - GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Giro no. 468874 i.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl. voor verslagen en abbon. Dovenetelweg 57a 's-Gravenhage Tel: 6845 41

Secretariaat: Graaf Willem de Rijkelaan 15 Leidschendam Tel: 070 - 275154

W E E K B L A D

=====

nadruk verboden

21e jaargang nr. 34

=====

13 mei 1977

x in de kantlijn betekent de vraag

- " " " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, denkt dus zelf na over alles, wat besproken wordt. Ons onderwerp werd aan het begin van het verenigingsjaar door uzelf gesteld en draagt de titel:

LINKS , RECHTS EN DE GULDEN MIDDEWEG

=====

Iemand merkte bij het horen van deze titel op, dat het wel een stemadvies ten bate van het CDA leek. Maar dat is niet juist, want dit CDA weet zelf nog niet, welke kant het uit gaat. Anderen merkten op, dat het wel een zeer politiek onderwerp zou worden. Politiek is inderdaad deel van het menselijke leven en ons onderwerp heeft ook daarmee inderdaad te maken.

Links en rechts zijn echter zo langzaamaan een aanduiding geworden voor een bepaalde levenshouding. Duidelijk is deze echter ook weer niet, want wanneer je maar ver genoeg naar links gaat, word je vanzelf weer rechts en omgekeerd.

Vraag u af, wat het verschil is tussen een kommunistische diktatuur en een fascistische diktatuur. In beide gevallen hebben wij te maken met concentratiekampen en gevangenen voor politieke gevangenen. Beide vormen van regering bouwen voor hun machtsbehoud sterk op geheime politie. In beide gevallen gebruikt men alle ten dienste staande middelen om eigen macht te behouden. In beide gevallen trekt men zich van bestaande afspraken niet al te veel aan, tenzij het eigenbelang hierdoor gediend wordt. In beide gevallen zijn de werkelijke machthebbers mensen, enkelingen, die hun wil en denken aan een ieder bindend trachten op te leggen.

Het verschil zou dan alleen in de geloofsbelijdenis gelegen zijn? De praktijk is van meer betekenis. Een christen, die andere christenen afslacht, kan zich wel op zijn geloofsbelijdenis beroepen, maar hij is geen werkelijke christen. En een kommunist, die zich beroept op Marx, Lenin en Engels,

maar gelijktijdig vecht voor het bereiken van een hogere positie ten koste van alle anderen, is niet bepaald een echte kommunist. En een Fascist, die gelijktijdig beweert te vechten voor zijn volk, maar toch dit onderdrukt, zal ook zijn geloofsbelijdenis niet bepaald waar maken.

Wat de zaak niet gemakkelijker maakt. Maar onder links denken wij aan een zoeken naar de gemeenschap terwijl rechts staat voor een streven naar het behouden van een bepaalde orde in en gezag over de gemeenschap.

Tussen deze uitersten ligt de gulden middenweg. Maar deze weg kun je alleen werkelijk gaan, wanneer je eerst zelf een bepaalde instelling hebt bereikt. Ik kan b.v. stellen:

Een mens, die leeft voor zijn medemensen, kan ook in zijn streven snel te ver gaan. Er komt vaak een ogenblik, waarop zo iemand aan de taak, die hij voor zijn medemensen wil volbrengen, zichzelf en anderen op gaat offeren.

Er staat echter nog altijd geschreven: Heb God lief boven alles en uw medemensen gelijk u zelve. Waaruit wel duidelijk wordt, dat je ook, wanneer het gaat om medemenselijkheid, de gulden middenweg moet gaan.

In de bijbel staan vele geboden, die God gegeven zou hebben. Maar nergens staat geschreven, dat je je eigen interpretatie daarvan dan aan anderen dwingend op moogt gaan leggen. Zoals er nergens geschreven staat, dat er een mens is, die dit recht wel zou bezitten, omdat hij alwetend is. Dat heeft de kerk er later maar bijgemaakt, toen zij begon te spreken over de onfeilbaarheid van het leergezag.

Waaruit blijkt, dat ook het handhaven van de volgens jou juiste orde met alle middelen verwerpelijk zou zijn, daar dit gaat ten koste van menselijkheid en mensheid. Zo pleiten, juist begrepen, zelfs evangelie en bijbel voor de gulden middenweg.

Geestelijk bezien is dit ook beter te aanvaarden. Wanneer u geestelijk bewust wilt leven, dan moet u zich bewust worden van de hogere kracht, die in u leeft. Maar u dient zich daarbij toch ook bewust te blijven van de wereld, waarin u leeft. U kunt die wereld niet terzijde stellen en alleen maar met en voor die hogere kracht leven.

Omgekeerd verliest uw leven in eigen wereld zeer veel aan betekenis, wanneer u zich van de hogere krachten, die ook in u bestaan, niet bewust wordt. Alweer: een gulden middenweg, een soort kompromis.

De waarheid, die achter dit alles verborgen is, zou je de leer van de compromissen kunnen noemen. Je kunt nooit iets extreem waarmaken voor anderen. Voor jezelf is het alleen mogelijk, wanneer je bereid bent aan je streven andere zaken, die voor geluk en bewustwording even belangrijk zijn, op te offeren aan je streven.

Zolang het daarbij om persoonlijke offers gaat, mag je volgens mij nog je eigen wegen kiezen. Zodra deze offers door anderen mede en nolens volens gebracht moeten worden, is het recht van keuze volgens mij niet meer aanwezig.

Wat mogelijk een goede leer betekent voor hen, die nu overwegen, op welke wijze bij een eventuele politieke overwinning nog een verzwaren van lasten voor het volk mogelijk is, zodat men bepaalde sociale taken beter zal kunnen volvoeren.

Altijd weer blijkt, dat men niet alles kan volbrengen, wat men wenst. Het is evenmin mogelijk opeens een ieder geheel en vrijelijk over zijn inkomen te laten beschikken, als het mogelijk is op een eerlijke en juiste wijze het gehele inkomen van een mens voor hem te gaan besteden.

Mogelijk denken vele nederlanders, dat een door de gemeenschap beschikken over gemiddeld 55% van uw werkelijk inkomen nog erg gematigd is. Maar wie zoekt naar een reële verdeling van werkelijk inkomen tussen staat en individu, zal uiteindelijk komen bij een totale belasting, die niet meer dan rond 30% van het werkelijke inkomen bedraagt. Waarbij ik spreek over het geheel, dat men sociaal pleegt te scheiden in werkelijke belastingen en volksverzekeringen, die verplicht zijn.

Trouwens, door zich zo te beperken in haar eisen, zou de gemeenschap grotere stimulansen scheppen voor het bedrijfsleven. Er zouden wel minder bestedingen mogelijk zijn door het rijk. Je zou de economie dan ook wat minder kunnen leiden.

Maar wanneer je kijkt, waar het leiden van de economie door de staat toe geleid heeft en hoeveel mensen daaronder nu moeten lijden, behoef je met dit systeem volgens mij niet zo heel erg ingenomen te zijn.

Nu is het niet de zaak van de orde u een stemadvies te geven. Maar wij zouden wel tesamen even na kunnen gaan, wat b.v. een overwinning van de kommunisten voor u zou betekenen.

Deze leer zou men, sprekende in de in Nederland gangbare termen, moeten omschrijven als de absolute solidariteit. Mooi, maar helaas niet een onderlinge solidariteit van de kommunisten alleen. Het betekent, dat die solidariteit volgens de kommunistische leer zal worden afgedwongen aan een geheel volk, zodat plannen kunnen waargemaakt, die alleen deze enkele kommunisten nastrevenswaardig vinden. Wat voert tot een grote onvrijheid voor een ieder en een toenemen van de onverantwoordelijkheid bij steeds meer mensen.

Het is duidelijk, dat een dergelijk systeem bovendien vraagt een steeds straffere en met steeds meer middelen doorgevoerde discipline, daar men er alleen op deze wijze zeker van kan zijn, dat een ieder werkelijk solidair is en werkelijk zijn steentje bijdraagt tot de opbouw, die men wil verwezenlijken.

Ik stel daarom, dat een kommunistische partij alleen aanvaardbaar kan zijn voor mensen, die zoeken naar een absolute orde, absolute solidariteit, die gelijktijdig een algehele onderwerping aan een bepaald systeem inhoudt.

Hierbij zij opgemerkt, dat dit eveneens kan gelden voor bepaalde groepen in het Cda, ook al heten die meer rechts georiënteerd te zijn. Want ook hier treffen wij een aantal groepen, die, uitgaande van het evangelie, stellen: het woord Gods is het enige leidssnoer, dat wij in de politiek kunnen aanvaarden.

Voor deze mensen zelf lijkt mij dit aardig en juist. Maar indien toevallig rond een half miljoen nederlanders de zondag graag vroom achter het harmonium doorbrengen, zou niemand met andere inzichten op een trompet mogen blazen op deze dag? Dat wordt te gek.

De visie van deze groepen komt neer op een dwingend opleggen van hun eigen inzichten aan anderen, wat voor mij eveneens onaanvaardbaar blijft.

Er zijn groepen, die zeer pacifistisch zijn. Psp ligt dicht bij het kommunisme, maar heeft een grotere bewogenheid, wanneer het gaat om zaken als milieu en atoomwapenen. Er is in deze groepen feitelijk ook sprake van een toenemend verzet tegen huidige technische ontwikkelingen in de wereld. Hier zowel als bij de radicalen - Ppr - is echter sprake van een reactie, die vaak eerder stoelt op emoties dan op feiten, gepaardgaande met de eis, dat een ieder zich aan deze gevoelens van deze minderheden zonder meer zal aanpassen en zo nodig onderwerpen.

Wie voor dergelijke groepen kiest, moet dus ook wel beseffen, wat hij in feite doet. Maar er zijn meer soorten radicalen, wie radicaliteit voornamelijk bestaat in een geloof in eigen juistheid en onfeilbaarheid, door hen zo hoog in het vaandel geschreven, dat zij zelfs niet meer bereid zijn eerlijk naar de argumenten van anderen te luisteren.

Ik ontken niet, dat dergelijke mensen vaak vele goede zaken voor kunnen staan. Maar zij vergeten steeds weer, dat een gemeenschap bestaat uit vele soorten mensen, elk met hun eigen inzichten en ook met geheel verschillende behoeften.

Wat moet je nu zeggen van een groep als de PvdA? Als partij streeft zij naar solidariteit, maar dan een solidariteit die aan de ene kant vooral economisch wordt afgedwongen en op sociaal terrein gelijktijdig voert tot een halfzachtheid. Ook dit lijkt mij niet erg aanvaardbaar. Houdt rekening met het feit, dat de onveiligheid in vele gebieden van uw land steeds verder toeneemt, dat er geen sprake is van een juiste wijze van ordehandhaving en bescherming van de gemeenschap. Vraag u dan even af, waar al het geld, dat men opeist, in feite dan heengaat. Komt u tot de konklusie, dat een belangrijk deel van de beschikbare gelden in feite wordt gebruikt om diegenen tevreden te stellen, die bovendien in nachtelijke uren tot geweldplegers dreigen te worden, dan zullen ook hier enige bedenkingen onvermijdelijk zijn. Deze groep maakt vele heel goede voornemens, zoals alle anderen. Maar waartoe moet dit voeren?

Een maatschappij misschien, waarin een ieder het zelfde verdient? Dat neemt de stimulans weg, die vele mensen nog van node hebben bij hun werken: de kans iets meer te verdienen en iets meer te hebben dan anderen. Vraag u bovendien eens af waarom, indien deze stelling werkelijk wordt nagestreefd, de leiders van dergelijke groepen zo hoge inkomens genieten.

Zuiver ligt dit alles niet. Je kunt respect hebben voor verschillende mensen in alle partijen en de wijze, waarop zij optreden, bewonderen, maar je moogt volgens mij daarom nog niet alles vergeten, of over het hoofd zien, wat er is gebeurd.

En voor hen, die een afkeer hebben van de kommunistische discipline, is het bovendien goed zich nu te herinneren, dat de voorzitter van deze partij eens openlijk heeft verklaard, dat de muur in Berlijn historisch gerechtvaardigd was. Ik weet niet, waarom zij dit zei. Maar volgens mij is 'n dergelijke

uitspraak een symptoom van een mentaliteit, die kritiekloos blijft tegenover alles, wat- zelfs alleen in naam- socialistisch is.

Wie de nu regerende partijen wil inschatten, zal er ook goed aan doen zich eens af te vragen, wat er eigenlijk met de ontwikkelingshulp van dit land aan de hand is. In het demissionaire kabinet had men een aardig etageretje ingebouwd, waarin Pronk te pronk stond. Maar dat was wel een zeer kostbare aangelegenheid.

Deze man pronkte met uw belastingcenten en voedde daarmee verschillende regimes, waarvan men niet aan mag nemen, dat zij daardoor voor Nederland nuttiger worden, terwijl men ook niet aan kan nemen, dat de regeringen in kwestie deze gaven van Nederland metterdaad zullen gebruiken om alleen de armsten in den lande hierdoor te helpen. Ook dit deel van het tot nu toe gevoerde beleid lijkt mij niet geheel aanvaardbaar.

PvdA krijgt geen erg goed rapport. Het Cda dan? Maar wat is dit Cda dan in werkelijkheid, want het bestaat nog niet zo lang? Wel, vroeger bestond er een z.g. armeluispot, die ook wel pensenhaché werd genoemd. Daarin gingen niet alleen pensen, maar ook resten van een koeiekop, longen en andere organen van slachtdieren, die niet door de rijkere gewenst werden. Daaraan voegde men wat peen en andere groenten toe, of men ter beschikking had, plus wat zout een soep gebrouwen, die dan, dik als zij was, door de armsten werd gegeten.

Van deze dikke soep zei men: zij lijkt smakelijk, zolang je niet weet, wat er inzit, maar zodra je alles weet, begin je er toch anders over te denken.

In zekere zin is het Cda iets dergelijks: er zijn hierin zovele verschillende kwaliteiten en meningen samengebracht, dat je je toch af gaat vragen, of deze groep wel op een reële en praktische wijze voor het gehele nederlandse volk zal kunnen optreden. In deze partij tref je enkele mensen aan, die ongetwijfeld de nodige capaciteiten daartoe hebben. Maar het ziet er niet bepaald naar uit, dat zij degenen zijn, die, na een overwinning van deze partij, op de voorgrond zullen gaan treden.

Bovendien zit op de achtergrond als touwtjестrekker een grijze eminentie, die met alle middelen zoekt de macht te behouden voor de religieuze partijen, een man, voor wie die macht kostbaarder is dan al het andere. De man, die als boegbeeld werd gekozen, is een mens, die, voortdurend gekweld door zijn geweten en lijdende aan een zeer stijve nek, zeer rechtlijnig zijn eigen visie met alle middelen aan een ieder probeert op te leggen, zelfs indien hij wel degelijk beseft, dat zijn optreden in feite niet democratisch en zelfs niet menselijk verantwoord is.

Nog wat rechtser treffen wij o.m. een zeer katholieke partij, die eerst tevreden zal zijn, wanneer de paus een kardinaal stuurt om als ministerpresident te fungeren en bovendien de oude mis in ere herstelt.

Andere groepen, zoals de boerenpartij, doen vroom, zijn bereid steeds weer "oranjeboven" te roepen, maar willen daarnaast alle onzin uitschakelen, die volgens hen bestaat uit alle maatregelen, die ten nadele van bepaalde standen zouden kunnen werken. Niet aanvaardbaar, volgens mij, indien je het welzijn van het gehele volk ter harte gaat.

Er is een VVD, die alles voor een ieder zegt te willen, maar gelijktijdig alle middelen en mogelijkheden, die daartoe onmisbaar zouden zijn, beweert te verwerpen. Er is een D'66, dat in feite reeds een jaar aan zijn AOW toe is, een DS'70, dat nog ouder lijkt en vaak nog betweteriger uit de hoek komt.

Toch kun je van deze beide groepen in ieder geval zeggen, dat zij in hun benaderingen wat meer pragmatisch zijn en in alle opzichten inderdaad de weg van het gulden midden beweren aan te zullen houden.

Deze partijtjes zoeken niet naar het onmogelijke, pneken niet met het ideaal in de hand om dan later wel eens te gaan zien, wat daarvan dan nog terecht kan komen. Zij zijn bereid nogal zakelijk en realistisch te werk te gaan.

Na dit alles denkt u mogelijk: O, en wat moet ik dan? Dat moet u zelf weten. Wanneer ik u een dergelijke schets geef, waar vele partijen ongetwijfeld kwaad over zouden worden, dan moogt u niet vergeten, dat u een soortgelijk "parlement" in uw innerlijk bergt.

Bij u is er ook een idealisme, dat stelt, dat je alles nu maar moet vergeten, omdat het ideaal het enig juiste streven is. Maar er zit nog een andere partij, die al na de eerste ervaring op matiging aandringt, omdat dit niet te verwezenlijken zal zijn, terwijl een derde partij zich luidkeels aanmeldt met de kreet: Reken nu eerst maar eens uit, hoeveel je dat gaat kosten!

U bent mentaal en zelfs wat uw geweten betreft, ook verdeeld. Het is gemakkelijk genoeg te filosoferen over wat links en rechts staat en wat de gulden middenweg dan wel zou moeten zijn.

Maar dan moet je ook begrijpen: alleen het volgen van de gulden middenweg geeft, voor jezelf zowel als voor alle maatschappelijke ontwikkelingen, de juiste richting aan.

Wij kunnen het extreme niet nastreven, de uitersten niet voortdurend tegenover elkaar blijven zetten, zonder gelijktijdig te beseffen, dat alleen het punt, waarop de extremen elkaar nog net raken, de juiste weg vormt, de juiste afmetingen van leven en streven doet beseffen.

Terugdenkende aan het verleden zult u u herinneren, dat eens de wereld werd geregeerd door despoten. Sommigen waren verlicht, anderen hadden Philips nog niet leren kennen. Maar voor hen allen gold: mijn woord is wet.

Dit is een zeer menselijke eigenschap. In vele huisgezinnen treft u ook nu nog een vader of moeder aan, die of dit nu wordt gezegd of niet, uitgaat van het standpunt: uiteindelijk is mijn wil de wet en iets anders gebeurt eenvoudig niet.

Ook wij dragen deze neiging in ons, want in elke mens schuilen de beginselen van een despotisme. Daarnaast is elke mens ook geneigd vooral eigen vrienden en omgeving te bevoordelen, zodat men altijd weer liever iets doet voor of deelt met iemand, die men kent, dan met iemand, die men niet kent. Ook het nepotisme lijkt in de mens te zijn ingebouwd.

Dit beseffende zullen wij allereerst moeten beginnen onszelf te beperken. De basis van alles, wat goed wordt, is beperking, vooral zelfbeperking.

Een goede regering kan alleen daar ontstaan, waar deze regering bereid is om haar eigen eisen en bijdragen te beperken. Een ware democratie kan alleen daar ontstaan, waar minderheden bereid zijn hun eisen niet aan de gemeenschap op te leggen als een dwingende noodzaak of band.

Een geestelijke bewustwording is niet mogelijk, wanneer wij niet bereid zijn om de uitersten van ons eigen bestaan te herleiden tot dat ene, wat voor ons werkelijke harmonie betekent. Waarmede ik een ander hoofdstuk heb aangesneden, zoals u zult bemerken. Maar het past bij het onderwerp en ik zou ook daarover graag even met u willen spreken.

Wanneer ik de mensen bezie, zo valt mij op, dat zij vaak gelovig zijn. Mogelijk krijgt Drees hierdoor deze maal wat meer stemmen dan verwacht kan worden. Want er zijn veel vromen in den lande en Vroom en Dreesmann is 'n goedgaand koncern.

Geloof of geen geloof, voor de mens blijft altijd de noodzaak bestaan harmonie in zichzelf te vinden. Maar harmonie in jezelf is in feite ook een kompromis: Je kunt je dan niet uitleven, zoals je zou willen. Je kunt niet alles doen, wat je mogelijk nodig acht en kunt ook niet alles volbrengen, wat je je eens voornam. Je kunt zelfs niet geheel leven volgens een ideaal, dat je jezelf gesteld hebt.

Altijd weer, wanneer je een innerlijke harmonie wilt vinden of bewaren, is er sprake van een kompromis. Veel mensen verachten zichzelf daarom vaak enigszins. Zij zeggen: ik geloof nu dit en toch handel ik zo. Is dat nog aanvaardbaar?

Ik stel, dat dit wel degelijk aanvaardbaar is, mits uw handelen en door uw geloof en door de andere invloeden bepaald wordt. Onaanvaardbaar acht ik het, wanneer slechts een van dezen aan het woord kan komen.

God, zoals de mensen hem zien, is ofwel een toornige en wraakzuchtige God, danwel een liefdevol Doetje met baard. Of mogelijk een vage nevel van licht ergens in de oneindigheid.

De voorstelling, die men persoonlijk heeft van God, doet in feite volgens mij niet zo heel veel terzake. De essentie van het bestaan is voor een mens, dat dit leven zin heeft. Noem dit God. Ergens heeft alles zijn betekenis, ergens bestaat er een oneindigheid. Noem die dan God. Dan zul je vaak een kompromis met jezelf moeten sluiten.

Een god, die voor jou betekenis heeft, betekent ook, dat je een kompromis moet sluiten. Want dan is die God ook vandaag van betekenis en niet alleen bij alles, wat je gedaan hebt, of een heerlijk hiernamaals, dat je lonen moet voor de ellende van je aardse bestaan.

Wees eerlijk: je kunt geen albeheersende God scheppen, die niet mede aansprakelijk is voor alle oorlogen, hongersnoden en aardbevingen, maar zich alleen bezig houdt met het verheffen van de vrome en het op engelenvleugels opwaarts doen dragen van allen, die geleefd hebben in de juiste leer. Dat is een karikatuur. De Ware, de Werkelijke God, de werkelijke Kracht, die alles zin geeft, kan mogelijk een vreugdevol hiernamaals scheppen. Maar indien er een vreugdevolle hemel bestaat, zo betekent dit, dat er ook een hel zal moeten zijn. Want uiting en erkenning bestaan in tegendelen.

Mogelijk is dit in God zelf niet waar. Maar voor ons zijn zij waar en bij ons erkennen van God zijn zij een waarheid. Laat ons daarover dan liever niet vechten, maar eerlijk dit feit erkennen.

Ons beeld van God en duivel, van goed en kwaad, is te extreem. De werkelijkheid ligt in het midden, op het punt waar goed en kwaad elkaar ontmoeten en opheffen, waar licht en duister elkaar ontmoeten en opheffen.

Kortom: een punt, waar de toornige god en de liefdevolle god tot één geheel samensmelten, dat niet eens meer rechtvaardig, maar in feite alleen nog harmonisch mag heten. Daar ligt de werkelijkheid.

Extreem links, extreem rechts, het zijn de begrenzingen van onze wereld, ons geloof, ons geweten. En in het midden ligt de weg, die wij wel eens de gulden middenweg noemen, omdat deze weg onze werkelijkheid is.

O, het klinkt ~~vet~~ sprookjesachtig. Toch is de weg van het midden de enige gouden weg, die er bestaat. Dat is waar in de economie, maar ook in de filosofie. Dat is overal waar. Ik geef een voorbeeld uit de praktijk:

De arbeiders menen, dat zij als producenten recht hebben op alle winst, op het grootste deel daarvan. Maar die winst is nodig voor een bedrijf, niet alleen om nieuwe investeringen mogelijk te maken, maar ook om het te belonen, die het de arbeiders mogelijk maken de middelen van bestaan te verwerven.

Dan moet je dus niet zeggen: alle winst aan de arbeiders, maar moog je evenmin stellen: alle winst aan de kapitaalverschaffers. Een werkelijke harmonie is hier alleen mogelijk, wanneer een ieder het zijne krijgt en daardoor een optimale mogelijkheid tot samenwerking met de ander kan vinden en zelfs wederkerig begrip tussen de partijen mogelijk wordt.

U onderschrijft dit? Maar indien dit materieel waar is, dan zal dit evenzeer gelden voor b.v. geestelijke krachten. Je kunt natuurlijk zeggen: God doet de wonderen, daaraan behoeft ik niet mee te werken. Wanneer ik maar bid, zal God een wonder doen. Dit is een extremisme, uiterst rechts zelfs. Zoals de mensen, die stellen, dat je niet op God moet betrouwen, maar beter alles zelf kunt doen, bij mij als uiterst links extreem overkomen.

De mens echter die besef heeft voor de werkelijkheid, zal volgens mij redeneren: Ik zelf moet proberen te werken met de wonderbaarlijke krachten, die uit het goddelijke voortkomen. Paranormale genezing of zo? Zeker, maar veel meer dan dit alleen. Inzicht verwerven, begrip krijgen voor zaken, die op het ogenblik op aarde mogelijk door de mensen nog niet geheel juist worden ingeschat.

Het is een moeilijke keuze. Ik kan mij voorstellen, dat u, wanneer u een vel papier in handen krijgt met zeer vele hokjes, waarin u maar één enkel rood puntje moogt zetten, u afvraagt: Wat moet ik nu in 'shemelsnaam kiezen?

Aan de aanduidingen van de partijen kun je niet veel aflezen en bij al die namen, die er staan, kun je ook niet weten, wie er goed is en wie zal vanuit uw standpunt slecht zal zijn.

Mijn raad: zoek niet alleen maar naar iemand, die

uw belangen goed zal vertegenwoordigen. Zoek iemand, die ook de belangen van anderen dan uzelf goed zal vertegenwoordigen. Probeer iets of iemand te kiezen, die naar uw beste weten en vermoeden voor iedereen betekenis kan hebben.

Dan moogt u verder om zo iemand lachen, die persoon ridicuul vinden, sympathiek, of antipathiek. Dat doet niet terzake. Uw vraag dient te zijn: waar vind ik iets of iemand, waarvan ik eerlijk aanneem, dat zowel ik zelve als de mensen rond mij de meeste baat zullen hebben, het meeste gebaat zullen zijn.

Wanneer wij gekonfronteerd worden met geloof, godsdiensten, esoterie, zo moeten wij ook niet vragen: Waar is de weg, die mij tot de zaligheid voert? Dan moeten wij ons afvragen: Waar vind ik een weg, die zowel mij als anderen dichter bij de werkelijkheid kan brengen?

Dat is het probleem van vandaag. Mogelijk vindt u het vervelend, dat er nogal wat politiek bij te pas kwam, maar anderen vonden het juist weer vervelend, dat God er bij werd gehaald. Wees eerlijk: Kunt u om die dingen heen? Kunt u om de tegenstellingen heengaan, die in uw eigen maatschappij bestaan, tussen b.v. de werkers en de werkelozen?

Kunt u de tegenstelling ontkennen, die volgens velen bestaat tussen de fatsoenlijke en hardwerkende mensen aan de ene kant en het langharige tuig, dat zich alleen met reebers, snuiven en prikken in een roes brengt en, zich van niemand iets aantrekkende, leeft op kosten van sociale zaken?

U kunt doen, of het er niet is, maar de feiten blijven bestaan. En waar kom je dan in al die tegenstellingen zelf terecht? Alleen in een grotere disharmonie, in een steeds toenemende verwarring.

Zeker, het is natuurlijk niet goed, wanneer er veel mensen zijn, die alleen maar van anderen proberen te profiteren. Maar aan de andere kant moet je dan ook begrijpen, dat het evenmin goed voor je is, wanneer er nooit eens iemand is, die van je wil profiteren. Want dan voel je je ook niet prettig.

Er is ook hier steeds weer een gulden middenweg te vinden, zo goed als bij het zoeken naar een esoterische bewustwording. Stel de bekende drie wegen.

Wanneer je alleen maar de weg van de wijsheid volgt, kun je mogelijk heel erg wijs worden. Maar met al je wijsheid kom je zonder meer niet tot een begrip voor de werkelijke betekenis van het leven. Zelfs indien je de hoogste graad haalt, wat heb je dan nog? Woorden, mooie spreken, wijze gezegden, maar geen ervaring, waardoor je werkelijk met het allerhoogste één kunt worden.

Of volg de weg van de schoonheid. Ga deze weg vanuit de chaos en bouw alleen maar steeds weer alles op, wat mooi is, wat heerlijk is en kijk dan, waar je aan het einde terecht komt, wanneer je de hoogste graad eindelijk bereikt: In een schoonheid, die zoveel meer is dan alles, wat je tot dan toe kon beseffen. Zoals de wijsheid kom je terecht in een bestaan, dat je vermogen tot beseffen en reageren verre overtreft. Van al je bereikingen blijft dan maar weinig over.

Maar kies nu eens de gulden middenweg. Ga trachten wijsheid en schoonheid te beseffen, maar probeer vooral het zijn lief te hebben op de juiste wijze, dankbaar te zijn voor al, wat er bestaat.

Dan kom je tot een aanvaarding van het zijnde .
Wanneer je van hieruit de hoogste graad bereikt, is deze
aanvaarding voor jou de mogelijkheid om meer te zijn, juist-
ter te zijn en vollediger te zijn, dan een van degenen, die
de buitenwegen, de wegen van eenzijdigheid en het extreme
gekozen hebben.

Nogmaals: dit is de zin van de gulden middenweg. Ieder-
een in zijn eigen leven zal voortdurend geneigd zijn extreem
te denken, zijn eigen visie te beschouwen als albepalend en
zijn eigen belang als het voornaamste te zien.

Maar tot een ieder zeg ik: Waar u ook bent, wat u ook
doet, probeer de tegenstellingen te beseffen. Niet alleen uw
standpunt, maar ook dat van anderen is van betekenis. Zoek
steeds weer een punt, waarop beiden werkzaam zijn.

Uw geloof kan voor u volledig juist zijn, maar dat
geldt voor die ander en zijn geloof evenzeer. Probeer een punt
te vinden, waarop u uw eigen geloof niet verliest, maar ge-
lijktijdig het geloof van de ander kunt begrijpen, In die
harmonie kunt u dan verder gaan.

In de samenleving geldt: zoek niet een punt, waarin
uw eigen bezit of status het enige van belang zijn, maar offer
ook niet alles op aan de anderen. Probeer een punt te bereiken,
waarbij u, door iets prijs te geven van hetgeen u mogelijk zou
kunnen zijn, verwerven, of behouden, het anderen mogelijk maakt
verder te komen op hun eigen wijze. Dit zonder daarbij ooit u-
zelf tot slachtoffer te maken van de vooruitgang van de ande-
ren.

Kies de weg van het gulden midden. En zo u zoekt
naar de voleinding, hopen de om - desnoods middels een lange
reeks van inkarnaties - eens het ware licht, de werkelijkheid
van het zijn te bereiken, kies dan de weg van de liefde, die
zowel de schoonheid en de uiterlijkheid beseft als de wijsheid
en de inhoud der dingen. Vereen al, wat u beseffen kunt, steeds
weer zodanig in uzelve, dat u het zijnde kunt aanvaarden en
liefhebben. Want alleen van daaruit is de ware bereiking alleen
mogelijk voor u.

Dit is al, wat ik te zeggen heb. Hebt u kommentaar?

x Wat u zegt, klinkt alles heel logisch. Maar indien een
ieder die gulden middenweg zou gaan, zou dan het leven niet
verstarren?

- Neen. De gulden middenweg houdt niet in, dat je
gelijk moet worden aan anderen . Iets , wat u kennelijk over
het hoofd hebt gezien. Het betekent alleen, dat je in de uiting
jezelf steeds weer probeert te richten op een punt, waarin
de ander deel kan hebben en gelijktijdig zijn volle waarde en
betekenis voor zich kan behouden.

Tegenstellingen bestaan nog steeds, worden ook erkend,
maar vormen geen strijdmotief meer. Er is ondanks alles een
samenwerking.

Het is waar, dat daarbij vele zaken, die nu nog erg
belangrijk geacht worden, terzijde zullen worden geschoven.
Ik kan mij zelfs voorstellen, dat hierdoor de verdere industriele
ontwikkelingen op een bepaald ogenblik tot stilstand zullen
komen.

Maar zijn dergelijke extreme zaken voor de ontwikkeling
van de mensheid inderdaad zo belangrijk? De industrie zal

zeker blijven bestaan, zoverre zij wezenlijk van belang is voor de mensheid. Zij zal niet veracht en verketterd worden. Maar zij zal niet meer alleen zaligmakend worden genoemd, of geheel terzijde worden gesteld. Andere werkwijzen spelen eveneens een rol, versmelting en samenwerking zijn mogelijk, alles, wat voor het besef van de mensen belangrijk is, kan een plaats vinden. Dit lijkt mij eerder vernieuwend te werken dan verstarrend.

Ik wil een klein voorbeeld geven uit deze tijd. Er is een nu betrekkelijk grote en belangrijk geworden firma, die zich o.m. met export van apparaten bezig houdt in de Usa. Kort geleden is zij opgegaan in een internationaal concern.

In dit bedrijf worden zowel aanvragen als offertes, die worden gedaan, eerst gezien door een helderziende. Deze neemt indrukken in zich op. Aan de hand van diens reacties worden offertes gewijzigd en baseert men de specialiteiten, die men aan zal bieden.

Het resultaat is, dat deze firma, die niet zo groot was en voornamelijk werkte met producten of halfproducten, die door anderen vervaardigd werden, haar omzet zozeer kon opvoeren, dat zij uiteindelijk bijna met geweld werd opgekocht.

Hun sukses dankten zij aan het feit, dat zij wel degelijk goede economen in dienst hadden, maar aan de andere kant niet bang waren een beroep te doen op helderzienden en astrologische adviezen, waar dezen een beter inzicht, of een reeks juistere gegevens ten gevolge konden hebben.

De leiders hebben gesteld: indien in deze adviezen gegevens zijn opgenomen aangaande zaken, die wij niet weten, of niet verder kunnen bepalen, terwijl enige overeenstemming met het ons alreeds bekende bestaat, zullen wij daarmee rekening houden.

Hier werd veel bereikt, juist door de harmonie tussen schijnbaar strijdige zaken als wetenschappelijk denken en occultisme. Het resultaat was geen verstarring, maar juist een toename van mogelijkheden en een juist gebruik van de aanwezige middelen en mogelijkheden.

Er zijn heel wat schijnbaar strijdige gebieden in de menselijke wereld, waarbij een dergelijke samenwerking eveneens kan voeren tot een juist samenwerken en een juist gebruik maken van de aanwezige middelen en mogelijkheden.

Stel dat kommunisten en rechtste groepen tot een samenwerking komen. Zij zullen het mogelijk over vele punten niet eens zijn, maar wel komen tot een gezamenlijk beeld van de noodzakelijke sociale ordening. Zij zullen dan een dergelijke orde niet alleen op kunnen bouwen, maar bovendien dit zo doen, dat zij voor bijna iedereen aanvaardbaar zal blijven, daar er geen controle van het menselijke denken bij te pas zal komen, maar gelijktijdig een beheersing van een groot deel van de menselijke gedragingen verwezenlijkt kan worden.

Dit zou zeker geen verstarring betekenen, maar eerder een grote vooruitgang vormen op het nu bestaande beeld. Vrees dus niet, dat alles zal verstarren, al geef ik toe, dat er nu zaken bestaan, waarbij ik dankbaar zou zijn, wanneer die nu en ogenblikkelijk zouden petrifieren - verstenen. Zoals het denkbeeld, dat een mens het recht kan hebben medemensen in kampen op te sluiten, te martelen, dood te slaan, alleen omdat

zij anders leven, denken, dan men juist acht.

Dergelijke zaken zou ik graag uitroeien. In een harmoniepatroon - want daarover spreken wij in feite - zal dit niet onmiddellijk het geval zijn, maar de tegen gestelde opvattingen en waarderingen zullen elkaar opheffen en daarmee dergelijke gebruiken eenvoudig overbodig maken.

Daarbij dient beseft te worden, dat een ieder op zijn eigen wijze voort blijft gaan met denken en streven, zodat het geheel steeds enig momentum blijft bezitten. Wanneer twee gelijke krachten loodrecht op elkaar staan, ontstaat stilstand. Op het ogenblik, dat beiden een impuls tot voorwaarts bewegen bezitten, zal van beide zijden wel een druk ontstaan, waardoor de tegenkracht in eigen richting niet verder komt, maar gelijktijdig zullen beide krachten verenigd zich bewegen in een richting, die bepaald wordt door de lichte afwijking van loodrecht in de twee krachten. Dit vormt dan een ontwikkeling, die voor beide zijden gelijkelijk mogelijk wordt.

Het bereikte zal de resultaten zijn van hun oorspronkelijke tegengerichtheid, maar zij omvat waarden en mogelijkheden, die voor beiden aanvaardbaar en bruikbaar zijn.

Verandering is ook in de harmoniemodellen onvermijdelijk, maar de vooruitgang zal daarbij zeker niet worden afgeremd, ook al neemt zij andere vormen aan, dan elk voor zich nu misschien meent te mogen en te moeten nastreven.

x De samenwerking met de maatschappelijk onaangepasten lijkt moeilijk, want dezen zijn vaak niet te benaderen.

- In het begin zal een samenwerking met hen zeker moeilijk op gang komen. Maar wanneer zij ontdekken, dat de haat, die zij gevoelen, door de anderen begrepen wordt, dit zonder dat hun uiting van haat gelijktijdig door die anderen geduld wordt, zullen zij ofwel hun haat tegen zichzelf gaan richten en zo zichzelf steeds meer uitschakelen, danwel beseffen, dat de haat ook anders dan negatief gebruikt kan worden en in de gemeenschap voor hen ook een meer positieve drijfveer kan vormen, die dan mogelijk in het begin niet beseft, maar feitelijk een aanpassing en toenemende harmonie met het geheel ook voor hen bereikbaar maakt.

Voorbeeld: er zijn ook nu nog mensen, die een sterke haat koesteren tegen alle Duitsers, op grond van hetgeen er in de jaren '40-'45 eens gebeurde. Wanneer deze mensen hun haat niet meer zouden gebruiken om te klagen over het verleden en te zoeken naar wegen om allen te schaden, die mogelijk hun lijden eens veroorzaakt zouden kunnen hebben, maar deze zouden richten tegen degenen, die soortgelijke martelingen op dit ogenblik medemensen soortgelijke dingen aandoen, dan zou hierdoor een zeer sterke impuls worden gegeven tegen misbruiken gebaseerd op macht, zowel in eigen land als elders.

Want je hoeft heus niet naar Z. Afrika te gaan om politie te vinden, die onnodig knuppelt en geweld gebruikt en niet naar landen als Rusland te gaan om gevangenschap en TBR te zien uitspreken tegen mensen op andere dan reële gronden.

U, dit realiserende, zult mogelijk met mij eens kunnen zijn, dat onaangepasten, indien zij worden begrepen, maar hun uitingen slechts tot bepaalde hoogte worden gedoogd,

op de duur zullen worden opgenomen in het harmoniepatroon, waarin zij dan wel degelijk een functie zullen hebben. Al is het alleen maar, dat er een redelijk aantal onaangepasten noodzakelijk schijnt te zijn om de aangepasten te doen beseffen, waaraan zij zich in feite aanpassen.

x Schieten menselijke zintuigen niet te kort bij het erkennen van de gulden middenweg tussen de werkelijkheid, die wij leven en de schijn, waarin wij leven?

- Ik geloof inderdaad, dat menselijke zintuigen niet in staat zijn deze te definiëren. Maar zoals u het formuleert, is dit alles eerder een kwestie van de ziel en zowel de geest als de ziel kunnen, wanneer zij zich instellen op de basis, waaruit zij bestaan, wel degelijk weten, wat schijn en wat werkelijk is. Voor henzelf dan.

En op basis van deze ervaren werkelijkheid kunnen zij dan een kontakt vinden met dat, wat voor hen en anderen gezamenlijk als werkelijkheid beleefbaar is. Dit zal in elke wereld weer wat anders zijn en vanuit God zal dit alles nog steeds schijn kunnen zijn. Maar voor henzelf is dit de werkelijkheid en betekent het dus, dat dit de reële verhoudingen zijn, waarop zij hun verdere ontwikkeling kunnen baseren en vanwaaruit zij ook hun bewustwording verder kunnen verwerven.

x Ik onderschrijf de stelling, dat men een offer, dat men zelf wil opbrengen, niet dwingend aan anderen mag opleggen. Maar wat dan met de belastingen, die een offer zijn, dat mij van buitenaf wordt opgelegd en toch soms ook zie als noodzakelijk voor de instandhouding van deze maatschappij?

- Een leuke vraag. Belasting wordt besteed aan zaken, waaraan u hierdoor meebetaalt. Wilt u goede wegen hebben? Best. Maar dan moet u ook bereid zijn mede daarvoor te betalen. U wilt politie? Dan moet u ook meebetalen aan het salaris van die mensen. U stelt gemeentereiniging op prijs? Ook dit moet betaald worden.

Dergelijke voorzieningen, waaraan u gewend bent, die u niet werkelijk zoudt willen missen, worden uit de belastingen betaald. In zoverre zijn zij geen offer, dat u van buitenaf wordt opgelegd, maar de prijs, die u betaalt voor uw wijze van leven. De belastingen zijn op dit ogenblik geheel gerechtvaardigd, door hetgeen zij in feite inhouden.

Anders wordt dit, wanneer de belastingen ook gebruikt worden voor doeleinden, die weinig of niets te maken hebben met de belangen van de gemeenschap als zodanig, doch ten hoogste belangen of verlangens van zeer kleine minderheden in die gemeenschap dienen.

Subsidiebeleid is hiervan vaak een voorbeeld. In dergelijke gevallen acht ik de belasting onjuist en meen, dat men dit opleggen van offers van buitenaf inderdaad mag bestrijden.

Let wel, dit geldt m.i. evenzeer de subsidies aan grote orkersten en gevestigde toneelgezelschappen als aan vormings- en revolutionair toneel, bepaalde sociale verzetsgroepen e.d.

Ik meen, dat al deze groepen het recht van bestaan wel degelijk bezitten, maar alleen wanneer degenen, die er in

geïnteresseerd zijn, zelf bereid zijn de nodige offers te brengen en niet in feite parasiteren op de gedwongen bijdragen, die de staat van anderen heft.

Ik meen, dat rechtvaardige belasting eenvoudig betekent, dat je daarmee betaalt voor de winsten, die je van de gemeenschap eist. Indien u trouwens beseft, wat u zo al voor uw belastingen aan mogelijkheden en zekerheden krijgt, zult u die ook zelf best willen betalen, zo dacht ik tenminste.

x Maar de kulturele uitingen, die later toch bijzonder waardevol zullen blijken te zijn, musea, orkesten, het cultiveren van muziek, is toch belangrijk als kultuuruiting, ofschoon maar weinig mensen daarvoor een offer over hebben.

- Dit betekent dan, dat degenen, die dit alles wel erg belangrijk vinden, zelf daarvoor dan maar een groot offer zullen moeten brengen. En wanneer dit niet het geval is, wanneer niemand tot de noodzakelijke offers bereid is, dan is het in feite geen werkelijk deel van de cultuur van het ogenblik. Veel van hetgeen u noemt kan dan eerder beschouwd worden als een kostbare folkore, die in stand wordt gehouden met veel kosten en overbodige voorzieningen.

En folklore kan beter uit de mensen zelf geboren worden en door hen zelf in stand worden gehouden, dan door experts dank zij vaak aanzienlijke offers, die van buitenaf de mensen worden opgelegd.

U zwijgt. Dat betekent, dat het tijd wordt voor mij mijn bijdrage nu even te onderbreken. Na de pauze kom ik terug. Alleen wil ik nog het volgende opmerken:

Het valt mij op, dat er maar één vraag was, die de essentie van ons onderwerp aansneet. Deze handelde over schijn en werkelijkheid.

Hoeveel van hetgeen er nu b.v. in verkiezingsprogramma's staat is schijn, leuze, en wat is de werkelijkheid? Hoeveel van hetgeen u op het ogenblik maatschappelijk meent te mogen eisen en veronderstellen berust op misleiding, zelfmisleiding en schijn? Wat zijn de werkelijke feiten? Hoeveel van hetgeen van u geëist wordt, wordt terecht geëist en in hoevele gevallen wordt u misleid? Is er sprake van een schijn?

Wat zijn de feiten? Dat is, ook in dit onderwerp, een essentieel punt. De middenweg helpt ons het essentiële te vinden, de rechte lijn, waarin de feiten de hoofdrol spelen.

De harmonie is datgene, waardoor wij, zelfs wanneer de schijn, de begoocheling, voor ons nog erg belangrijk is, kunnen leren leven met de werkelijkheid en delen van die werkelijkheid.

Wat, naar ik meen, altijd weer belangrijk zal zijn, of je nu spreekt over politiek, belastingen, esoterie, of iets anders.

Ik hoop, dat dit onderwerpje voor u een aanleiding wordt dit punt wat meer op de voorgrond te schuiven: niet de vraag, welke partij u moet stemmen en wat uw recht is, maar de vraag: wat is de werkelijkheid.

Stel u vooral de vraag: wat zijn de mogelijkheden, die ik bezit en erken in de werkelijkheid. Wat is de beleving, die voor mij de werkelijkheid van het bestaan het meest benadert, wat is de kracht, die ik werkelijk kan gebruiken?

Eerst wanneer je ernstig zoekt naar een antwoord op deze vragen - en een ieder moet dit voor zich en op eigen wijze doen - kom je tot een verantwoorde keuze, niet alleen in een stembokje, maar ook in je eigen leven.

Wat meer is, dan vind je een bevredigend antwoord in het bestaan en niet alleen maar een illusie, die - zodra je haar gekozen hebt - alweer verwaait.

Nogmaals: Ik hoop, dat mijn betoog iets tot begrip hiervoor heeft bijgedragen. En nu voorlopig: Goeden avond.

-0-0-0-0-0-

Nogmaals een goeden avond, vrienden.

Wij zullen moeten uitmaken, waarover wij nu verder gaan praten. Maar even, tussen haakjes, het volgende: Er schijnen heel wat christelijke groepen uit het CDA in deze beweging maar weinig vertrouwen te hebben. Ik hoorde hen kort geleden na de bijeenkomst nog ergens zingen: Blijf bij ons, Heer, bij het vallen van van Agt.....

Trouwens, de PvdA is ook niet zo zeker van zichzelf, want op grote bijeenkomsten zingen zij steeds weer: makkers, op ten strijde. Dus knokken. En in Knokke wordt gegokt, zoals u weet. Maar laat ons liever zien, welke punten u nu wilt aansnijden.

x Wat u zegt klinkt mooi, toch vraag ik mij af, of u vanuit de geest wel de juiste kijk op onze wereld heeft. Want het is zo moeilijk geworden enige samenwerking tot stand te brengen

- Ik ben dit laatste geheel met u eens. Al is de reden hiervoor voornamelijk te vinden in het feit, dat een ieder meent, dat het moeilijk is en dus al met wantrouwen en veel reserve aan het werk gaat, wanneer samenwerking onvermijdelijk lijkt te zijn.

Het gevolg is, dat een ieder meent alleen een algehele samenwerking na te mogen streven, die niet bereikbaar is, maar in feite weigert met anderen in slechts een enkel opzicht samen te gaan werken. Dus komt daarvan niets. En hoe minder onderling vertrouwen, hoe minder samenwerking en hoe groter de knoeiboel wordt.

Indien u de moeilijkheden beziet, waarin uw land terecht is gekomen, zult u waarschijnlijk met mij eens zijn, dat 'n groot deel van die ellende vermeden had kunnen worden, wanneer de mensen meer samen hadden gewerkt en dus niet te veel aan het kissebissen waren geweest over partijbelangen en groepsbelangen.

Maar iedereen zegt nu: je kunt met die anderen toch niet werkelijk samenwerken - en dat is natuurlijk kolder.

x Ligt het mogelijk aan de figuren, waarmee de samenwerking tot stand moet worden gebracht?

- Tja, op het ogenblik, dat u begint te spreken over een figuur, wordt samenwerking al heel moeilijk. Want een figuur heeft meestal een bepaald standpunt ingenomen. Op het ogenblik, dat hij van dit standpunt ook maar iets zou afwijken

om een samenwerking tot stand te brengen, zou hij het gevoel hebben in de ogen van zijn volgelingen een figuur te slaan. M.a.w.: veel van de uiterlijke koppigheid en veel van de misleidende praat van vele figuren is te danken aan het feit, dat men een samenwerking wel zou willen, maar voor zich, vanuit partijbelang, persoonlijk belang e.d., dit toch niet aandurft.

Daarom zal de samenwerking ook moeten beginnen bij de gewone mensen en niet b.v. bij partijleiders. Een partijleider is iemand, die een fractie van een volk leidt. Zodra die fractie ophoudt als afzonderlijke groep te bestaan, zal zijn carrière daaronder lijden. Dus hij is in feite alleen maar uit een op steeds grotere fractionering.

x Wij worden door fracties geregeerd. Daaraan zou een eind moeten komen en daarvoor zou nodig zijn, dat je begrip voor elkaar op kunt brengen en bereid bent met elkaar samen te werken in het belang van de goede zaak en niet alleen in het belang van de eigen partij. Maar zover krijg je ze niet.

- Degenen, die de leiding geven, niet. Maar als je nu eens gewoon zou beginnen dit samenwerken, onofficieel, als mensen onder elkaar, te doen?

Veel mensen hebben kennelijk de vreemde opvatting, dat je het gehele bouwwerk van een maatschappij kunt restaureren door alleen het dak te vernieuwen.

Maar vergeet niet, dat, al is het dak ook nog zo nieuw en zo goed, de oude ruïne daar onder rustig blijft bestaan. Om werkelijk wat te bereiken, mag je zo hier en daar desnoods wel wat breken, maar het vernieuwen zul je van beneden af moeten beginnen.

Dus eerst zorgen, dat de verhoudingen tussen de gewone mensen anders worden, dan eerst kijken op hoger niveau. U wilt een voorbeeld?

Er is sprake van roof, diefstal en geweld in het openbaar de laatste tijd. Men dient zich te realiseren, dat dit probleem niet kan worden opgelost door ingrijpen van de politie, politionele acties en verscherpt toezicht alleen.

Het probleem zou echter op korte termijn wel degelijk kunnen worden opgelost, indien een ieder bereid zou zijn op elk ogenblik, dat iets dergelijks zich in zijn nabijheid afspeelt, in te grijpen, ongeacht het feit, dat men daarbij zelf enig risico loopt.

Dan zou het in korte tijd met dergelijke praktijken afgelopen zijn. De eerste, die zich gaat verzetten, zal ongetwijfeld risico lopen. Maar iemand zal er toch mee moeten beginnen.

x De man, die begon, werd doodgestoken
- Inderdaad. En de rest dacht aan eigen belangen. Maar zo erg is sterven ook weer niet. En ook Jezus zelf werd uiteindelijk voor een goede zaak gekruisigd. Mede daardoor is het christendom een sterke macht op aarde geworden.

Al zal het niet altijd zo erg worden, toch moet men zich realiseren, dat overal, waar je voor recht strijdt, slachtoffers zullen vallen. Toch stel ik, dat -indien er meer mensen waren geweest, die iets hadden willen doen- het zelfs in dit geval niet zo een vaart gelopen zou hebben en in ieder geval de daders zonder meer gevat zouden zijn.

De fout ligt in het feit, dat een ieder voor zich

blijft mompelen: anderen, ja, die moeten wat doen, maar voor mij is dat niets. "Ik ben maar een arme vrouw ..." Maar heel wat van die arme vrouwen hebben wel een tas als een verhuishagen bij zich. Een goeie zwaai ermee en de nozem ligt al tegen de vlakke.

Of "ik oude man kan toch niks meer". Maar wanneer je alleen maar op het juiste ogenblik een voetje uitsteekt, kan een aanvaller zich daar de nek over breken.

Men zou uit moeten gaan van het standpunt: Ik doe , wat ik kan. En niet moeten redeneren: mij gaat het niets aan, wanneer mij nu maar niets overkomt.

Wanneer de mensen op deze wijze gaan samenwerken, is het probleem van onveiligheid in betrekkelijk korte tijd grotendeels te overwinnen. Doet men dit niet, dan kun je blijven roepen om politie, bewaking, het leger inschakelen desnoods, maar je kunt er geen einde aan maken.

En indien dit op dit punt geldt, op hoeveel andere punten zal iets dergelijks dan ook niet kunnen werken? Kunt u mij zeggen, op welk punt een dergelijke samenwerking geen verbeteringen tot stand kan brengen?

x Er zijn zoveel mensen bang geworden om in te grijpen.

- Voor je plezier behoef je het ook niet te doen. Maar de weigering om anderen bij te staan is toch wel een zeer eenzijdige keuze voor eigen belang, zonder te beseffen, dat je op de duur van die keuze ook zelf het slachtoffer gaat worden.

x De guldenmiddenweg kan ook betekenen, dat je zegt: ik wil wel iets doen, maar wanneer mijn eigen belang te zeer in het geding komt, haak ik toch liever af....

- De gulden middenweg betekent: ik zal mijzelf zo goed mogelijk beschermen, maar niet alleen mijzelf beschermen, wanneer anderen daarvan het slachtoffer worden. Dus: zo goed mogelijk en voor jezelf en voor anderen opkomen.

Word je zelf het slachtoffer, dan zal dit niet betekenen, dat je dit reeds van plan was. Het is dus geen bewuste keuze. Maar je moet risico's durven nemen. Dat geldt in de gehele maatschappij.

x Zijn de mensen van zichzelf al niet doodsbenuwd?

- Volgens mij niet. Wanneer het om hun eigen belangen gaat, zijn zij gemeenlijk zo bang niet en durven zij gemeenlijk wel enig risico te lopen.

Wel meen ik, dat de mensen in uw maatschappij zichzelf een toenemend isolement en een steeds groter wordende onverschilligheid hebben aangepraat. Vanuit dit isolement ontstaat dan de houding, die u angst noemt, maar die in feite eerder 'n egoïstische voorzichtigheid is. Er zijn voldoende mensen, die moed genoeg tonen, wanneer het er opaan komt.

Indien evenveel mensen als in de oorlog hun leven riskeerden door deel te nemen in de ondergrondse, onderduikers te helpen en dergelijke, nu hun leventje op dezelfde wijze zouden willen riskeren om overheersing door geweldpleging en terreur ongedaan te maken, zou een oplossing op korte termijn inderdaad in zicht zijn.

Er is natuurlijk één verschil: toen had men de leuze: ik doe het voor het vaderland. Nu heeft men die leuze niet, maar moet men handelen voor één enkele of enkele medemensen. Maar vergeet bij dit alles niet, dat ik dit punt alleen als voorbeeld hanteerde.

Daar dit alles u schijnt te interesseren, wil ik nog op andere punten wijzen: Er zijn een aantal bouwplannen van machtige bouwers getorpedeerd, terwijl het gezag het er in feite al over eens geworden was, alleen omdat buurtbewoners het er niet mee eens waren en actie voerden.

Zoiets kun je niet altijd waar maken, dat weet ik ook wel. Maar omdat er mensen zijn, die de mond hebben hun mond open te doen, blijkt het in vele gevallen toch wel mogelijk een kompromis te bereiken, waarbij ook iets tot stand wordt gebracht, dat voor de betrokkenen zelf aanvaardbaar is.

Deze inspraak wordt sindsdien overal bevorderd. Maar helaas vergeet men te vaak, dat het nemen of krijgen van inspraak mede het aanvaarden van een zekere aansprakelijkheid betekent.

x Alleen, wanneer velen protesteren. De ambtenaar zou ook niets in te brengen hebben gehad, want wanneer die zijn mond had opengedaan, was hij weggezuiverd

- Tendele waar. Ik wijs er alleen maar op, dat de mogelijkheid wel degelijk bestaat. Wanneer inspraak nu mogelijk blijkt bij b.v. ontwikkelingen in een buurt, waarom zou op ander gebied een dergelijke invloed dan niet kunnen worden uitgeoefend, wanneer voldoende mensen het met elkaar eens kunnen worden?

Kankeren brengt de mensen niet verder. Men zou b.v. eens na kunnen gaan, waar sprake is van een juiste toepassing van sociale maatregelen en waar in feite van sociale wetten misbruik wordt gemaakt om vervolgens de mond open te doen en met velen bekendheid aan de feiten te geven. In dergelijke gevallen zal men vele misbruiken op korte tijd kunnen opheffen.

Wat men vergeet is, dat men het zelf moet proberen te doen. Er zijn, zo denkt men, deskundigen en instanties om voor ons allen te zorgen, mijn zorg is, dat ik er zelf zo goed mogelijk af kom. En daardoor gaat het in vele opzichten verkeerd in uw maatschappij.

Werkelijke verandering en vernieuwingen moeten in feite voortkomen uit de eenvoudige mensen. Wanneer een enkeling iets begint, zal hij weinig bereiken. Maar mogelijk zijn er drie of vier anderen, die zich van de toestand hierdoor bewust worden, mee gaan werken. Voor je het weet, ontstaat dan een sneeuwbal effect.

Weinigen kunnen zeer velen bewust maken en zo beïnvloeden. Indien u zich realiseert, hoe klein in getal het groepje provo's en kabouters is geweest in uw land en kijkt, hoe dezen in betrekkelijke korte tijd in uw land toch een enorme verandering van mentaliteit tot stand wisten te brengen door hun optreden, dan moet u volgens mij toegeven, dat zelfs betrekkelijk kleine groepen, die steeds bereid zijn op hun wijze juist te reageren en te handelen, grote veranderingen in opstelling, mentaliteit en levensbenadering tot stand kunnen brengen bij zeer velen.

Alles moet van beneden uit komen. De paus kan bij wijze van spreken decreteren, wat hij wil, maar als de gelovigen daar niet op reageren, heeft de goede man niets bereikt. Dan is hij machteloos, dan blijft het bij woorden. Een politicus kan besluiten nemen. Maar wanneer het volk er niet echter staat en zegt: wij doen niet mee, dan is de man machteloos. En zo voort. Zelfs in een leger geldt, dat een officier, die op een gegeven

ogenblik geen gezag over en vertrouwen van zijn mannen krijgt, wanneer het er opaan komt, opeens alleen blijkt te staan en dan niet in staat is het noodzakelijke met zijn troep te verwezenlijken.

Is het, gezien dit alles, niet logisch te stellen, dat eenvoudige mensen degenen zijn, waarbij de verandering moet beginnen? U sprak over de ene mens, die werd neergestoken, toen hij zich verzette tegen beroving. Maar volg het verhaal en u zult ontdekken, dat, ondanks het voor deze mens nadelige resultaat, zijn optreden wel degelijk grote invloed heeft gehad op de verdere ontwikkelingen.

x Is het niet belangrijk, dat mensen meer onafhankelijk worden in allerlei zaken, werkers onafhankelijk van de leiding van het werk, soldaten meer onafhankelijk van de generaals en zo voorts?

- Onafhankelijkheid is goed, zover het een vermogen tot zelfstandig denken en desnoods ook zelfstandig ingrijpen betreft waar dit nodig is.

Indien u een bedrijf hebt, zo zal niet elke arbeider kunnen overzien, wat voor het welzijn van dit bedrijf op dit moment het meest noodzakelijk is. Wat dat betreft, zal hij zich aan de leiding moeten onderwerpen, al is het alleen maar, omdat hij de middelen en de mogelijkheden niet heeft om de konsekwenties te overzien, wanneer hij anders zou handelen dan hem opgedragen werd.

Wanneer een generaal een plan opstelt, kan die soldaat niet eens begrijpen, waarom dit juist zó wordt gedaan. Hij heeft eenvoudig geen overzicht, geen kennis van strategie en de beschikbare troepen en middelen. (Er zijn mensen, die daarover anders denken !)

Dat zijn dwaze mensen. Om een voorbeeld te geven: Stel: elke automobilist moet zelfstandiger worden, afslaan waar en wanneer hij dit wil, stoppen, waar hijzelf dit noodzakelijk acht, zelf zijn snelheid bepalen, de eisen, waaraan zijn voertuig dient te voldoen enz. Wedden, dat kort nadat men hiermede begint, alle kruispunten door hopen blik met vele gewonden verstopt zijn?

Regels zijn nodig. Op de weg, maar ook in het leger, in bedrijfsleven enz.

x Automobilisten rijden in een gezamenlijk afgesproken regeling ...

- Onjuist. Zij rijden in een voor hen ontworpen regeling. Deze hebben zij niet vrijwillig aanvaardt. Wanneer u b.v. denkt aan de maximum snelheid, zo blijkt, dat rond één op de drie automobilisten het daarmee niet eens is. Men houdt zich er dan ook vaak niet aan, maar zal, wanneer er dan iets gebeurt, ook de konsekwenties moeten aanvaarden, n.l., dat men à priori schuldig wordt geacht aan het gebeurde.

Ik wilde dechter duidelijk maken, dat er altijd een bepaalde orde nodig is en dat er altijd weer zaken zijn, waarover men, hoe mondig verder ook, zelf niet kan beslissen, omdat men de achtergronden niet voldoende kent, of de konsekwenties niet kan overzien.

Neem een arbeider in een chemische fabriek. Kan die op de hoogte zijn van alle noodzaken, chemische en andere gevaren en mogelijkheden? Kan hij bovendien nog voldoende op de hoogte zijn om alle commerciële aspecten van het eindproduct

om ook in dit opzicht mede besluiten te nemen? Volgens mij niet. Dientengevolge moet worden verlangd, dat de arbeider binnen het bedrijf nauwkeurig de orders uitvoert van degenen, die wel weten, hoe de zaken staan en wat kan gebeuren.

Wel meen ik, dat een zelf denken van de arbeiders in mag houden, dat zij bij het ontvangen van ongewone orders even informeren, of dit nu wel werkelijk de bedoeling is.

x De nederlandse rechtspleging is te slap met straffen. Misdadigers uit alle landen vestigen zich hier, omdat de strafmaat zo gering is.

- De fout van de nederlandse rechtspleging is niet, dat zij verkeerd handelt tegenover schuldigen, maar dat zij geheel geen rekening houdt met de slachtoffers, ook mogelijke toekomstige.

Volgens mij zou de enige goede oplossing liggen in een niet alleen veroordelen tot een bepaalde strafmaat, maar ook de verplichting te scheppen alle werkelijk geleden schade geheel te vergoeden. Dit zou betekenen, dat men in bepaalde gevallen in een soort dwangarbeid - in dit geval volgens mij aanvaardbaar - de gelegenheid krijgt om, werkende tegen een salaris, dat in de vrije maatschappij voor dergelijke arbeid wordt betaald, de middelen te verdienen, waardoor men zijn schuld financieel altans enigszins kan aflossen.

Veroorzaakt men door schuld een verkeers ongeluk? Veroordeel de betrokkenen tot een werkzaam zijn op een ongevallenafdeling van een groot ziekenhuis als brancardier of iets dergelijks, tot door de zo verdiende beloning iets van de schade is vergoed, die het slachtoffer heeft geleden: ook al kun je een verloren leven of gebrekkig worden uit de aard der zaak nooit geheel vergoeden.

Laat inbrekers e.d. b.v. werken met explosieven, mijnen opruimen, werken in de bouw en dergelijk tot zij ook de waarde van het gestolene plus de ontstane schade betaald hebben. enz. Dit zou resultaten hebben, mits streng gehandhaafd zonder uitzonderingen. Nu echter zegt men in feite tegen de misdadiger: Arme jongen, je bent een beetje ziek, de maatschappij is er ook schuld aan, maar helaas moeten wij je toch enige straf geven.

Hoe juist ook deze beschouwing moge zijn, wat de oorzaken en feiten betreft, toch is zij onjuist, omdat zij de belangen van de betrokkenen en van de gemeenschap als geheel buiten beschouwing laat. Elke bestraffing zou m.i. verder moeten inhouden, dat men zelf gekonfronteerd wordt met datgene, wat men aan anderen misdaan heeft.

Ik moet nu sluiten. Het werd een heel sociaal betoog. Wij zijn druk bezig geweest over zaken als gezag en sociale rechtvaardigheid. Zoudt u zich mogelijk willen realiseren, dat al deze dingen uiterlijk zijn, maar dat de mens eerst innerlijk tot een vernieuwing, rust, aanvaarding zal moeten komen, voor er werkelijk iets in de wereld buiten hem kan veranderen? Anders blijft het hoogstens een vervangen van de zelfzucht van de een door de zelfzucht van de ander, de zelfverheerlijking van de een vervangen door de zelfverheerlijking van de ander. En dit is zinloos. Innerlijke vernieuwing dus in de eerste plaats. Ook bij u.

Goeden avond.

d.d. 6 mei 1977